

heid inzake een dogmenhistorisch vraagstuk te helpen aanbrengen, hem bij dit onderzoek leidde, maar dat hij dit instelde vooral ook in de overtuiging, dat aan de gemeente van onze dagen een dienst bewezen wordt, wanneer zij opnieuw zich bewust wordt, dat zij, en hoe zij, en waartoe zij, vereenigd is met Christus, haar Hoofd, blz. 23, zet hij vervolgens uiteen, wat die gemeenschap volgens Calvijn naar haar wezen is, dat zij door het geloof verwerkelijkt wordt, welke vrucht zij draagt, hoe de kerk met haar in verband staat, welke de betekenis der sacramenten voor haar is, en dat „Christusgemeenschap” niet is „Christusmystiek”.

De gemeenschap met Christus is de grondslag van alle heilsgenieting des menschen, bl. 24, rust op Gods verkiezing, blz. 36, wordt gewerkt door een Heiligen Geest, blz. 25, is geene identiteit met Christus, blz. 27, komt tot stand door het geloof, blz. 36, dat middel is, blz. 44, en heilzekerheid is, blz. 46, maar geen bloot intellectuele kennis, blz. 47, betrokken is op de Heilige Schrift of het Evangelie, doch niet als een tweede object, blz. 41, doch omdat Christus voor ons treedt in het gewaad der Schrift, blz. 42.

Vóór wij in Christus zijn, zijn wij onnut en dor hout, en beginnen eerst ranken te worden, wanneer wij in Hem ingroeien, blz. 54. De inplanting in Christus door het geloof is niet eene op zichzelf staande gebeurtenis, maar met haar is de beslissing over ons gevallen in elk opzicht, uit haar komt voort, wat wij zijn voor God en voor de menschen, blz. 56. Hare vrucht is wedergeboorte of vernieuwing, en heiliging, blz. 57. Rechtvaardiging en inplanting staan niet in oorzakelijke verhouding tot elkander, maar beteekenen eene en dezelfde daad Gods, bij welke geene sprake kan zijn van vroeger en later, blz. 60. Zonder eenige onzekerheid (Schwanken) leert Calvijn, dat God ons rechtvaardigt, terwijl of doordat Hij ons aanziet in Christus, n.l. als de zondigen, die door het geloof ingegaan zijn in de gemeenschap van Zijnen Zoon, blz. 63. Aan Christus deelhebben heet niets anders dan deelhebben aan Zijne gerechtigheid, blz. 64. Deze gemeenschap met Christus sluit ook in de heiliging of het nieuwe leven, blz. 65. Ook in de heiliging staat niet de vrome mensch op den voorgrond, maar God, Die ons met Zijnen Zoon verbonden heeft, blz. 67. Rechtvaardiging en heiliging staan maar niet naast elkander, blz. 68. De heiliging is geen hoogere trap tegenover de rechtvaardiging, en bij Calvijn vindt men geene gedachte van eene inklevende heiligheid en van eene door het geloof bewerkte psychische verandering, blz. 70. De Christusgemeenschap laat geen grootworden van den vromen mensch toe, en de grenzen tusschen Christus en ons worden nergens uitgewischt of onduidelijk, blz. 71.

Ik kon nog een poos doorgaan, uit dit boek van 150 bladzijden dergelijke korte aanhalingen, of beknopte aanwijzingen van zijnen inhoud, te geven. Maar men leze het werk zelf. Het medegedeelde moge zijne belangrijkheid doen inzien.

Wellicht ware het niet ongewenscht geweest, dat Dr Kolfhaus ook besproken had de verbinding van Christus met Gods uitverkorenen in Gods raad, waardoor de Heere Christus gesteld werd en aan de Zijnen gegeven als hun Hoofd en Borg, en zij aan Hem als de

gegevenen des Vaders, die Hij zou vrijmaken en zaligen, en waardoor hunne schulden en verplichtingen op Hem gelegd, en Zijne voldoening en verdiensten als op hunne rekening geplaatst werden. Nu zegt hij wel, dat deze gemeenschap met Christus rust op Gods uitverkiezing, maar handelt hij voorts over de verwerkelijking en vrucht dezer gemeenschap, en laat de daaraan als voorafgaande gemeenschap in Gods raad, en de wederkeerige overdracht daarbij, wanneer ik het zoo mag zeggen, en van welke de in den tijd tot stand komende gemeenschap de verwerkelijking is, zonder afzonderlijke behandeling, zoodat deze niet duidelijk in het licht treedt. Toch geeft hij op blz. 36 ook deze woorden van Calvijn: „...prius ordinatos fuisse ad vitam” (= dat eerst tot het leven geordineerd geweest zijn) degenen, die door het geloof in Christus' lichaam ingeplant, een onderpand van hunne aanneming in Christus ontvangen.

S. GREIJNDANUS.

Dr W. Kolfhaus over Calvijn en de Mystiek.

In zijn werk „Christusgemeenschap bij Johannes Calvijn” handelt Dr W. Kolfhaus ook over „Christusgemeenschap, niet Christusmystiek”. Hij wijst daar op allerlei termen, die Calvijn gebruikt, en die uit de Mystiek van alle tijden wel bekend zijn, en vraagt dan, of ook Calvijn zijn tol aan de Mystiek betaald heeft, of dat althans een geval van „belemmerde Mystiek”, waarvan E. Brunner spreekt, bij hem te constateeren zou zijn. Hij zegt dan eerst, dat wanneer Calvijn hier spreekt van Geest, hij den Heiligen Geest noemt, en verder, dat Calvijn zegt: „Geest en Woord”, blz. 125. Dan schrijft Dr Kolfhaus, dat Mystiek hare vast bepaalde geschiedkundige stempel heeft ontvangen, en niet met vrome ervaring en religieus gevoel gelijk gesteld mag worden. Daardoor, dat men elke uiting van het vrome gevoel kortweg als Mystiek catalogiseerde, is eindeloos verwarring ontstaan, blz. 126. Mystiek is eene buitengewoon veelvormige grootheid, en vooral, waar zij in Christelijk gewaad verschijnt, maar haar grondtrek is overal dezelfde: het pogen des menschen om onmiddellijk gemeenschap met God te verkrijgen, om met zijne blijdschap en smart te verzinken in de Godheid, om op te houden mensch te zijn door meditatie, ascese, gebed of eenig ander middel, om opgenomen te zijn in God, om een genieten der heilvolheid op oogenblikken van het diepste ingaan in God, zij het in of zonder samenhang met extase of gezichten of met eenigen anderen vorm van buiten zichzelf te zijn, blz. 126. Daarvan echter wil Calvijn niet weten. Niet de mensch zelf, maar de Heilige Geest werkt alle heilsgenieting. Deze ervaringen en zielsgesteldheden ontspringen bij hem niet, zooals in de Mystiek, uit het mystieke beleven der verzinking in het eigen binnenste en uit eenzame bespiegeling, maar uit het hooren van het Woord van God, dat ons treft als een bliksemflits uit den hemel, blz. 128. Alles, wat aan de Mystiek kenmerkend is, ontbreekt bij Calvijn. Wat hem van haar scheidt, is in den laatsten grond zijne onvoorwaardelijke onderwerping onder het Woord der Schrift en zijn leven uit dit Woord, blz. 129. Calvijn heeft de Mystiek van de Middeleeuwen wel gekend. Augustinus stond bij hem in weerwil van

zijne Mystiek in hooge eere, hij en met name Bernard van Clairvaux worden steeds door hem aangehaald. Dat beteekent echter niet, dat hij zich ook bij hunne uit de Mystiek stammende gedachtengangen aansloot of ook slechts de door hen aan den woordenschat der Mystiek ontleende begrippen voetstoots en met denzelfden inhoud gevuld als bij die mannen, overnam, blz. 132. Calvijn's heilsovertrouwen kende slechts den éénen grond: het gesproken en vleesch geworden Woord Gods, door hetwelk wij aan God gebonden zijn en steeds weer aangedroven worden, Hem te zoeken. Uit Hem ontspruit zijne verhouding tot God, die onafhankelijk is van de wisseling der gewaarwordingen, blz. 134. Dat Christus in ons woont, beteekent aldus voor Calvijn, dat wij aan Zijn Woord gebonden zijn en buiten dat Woord geene openbaring hebben te zoeken, blz. 135. Daarbij komt eene verdere zaak, die Calvijn's Christusgemeenschap scheidt van de Christusmystiek. In het midden van het begrip van Calvijn staat boven alles uitstekend het kruis, blz. 137. Van een losmaken der banden van het leven der affecten, van alles, dat aan Zelfliefsheid in de vereeniging met Christus ook slechts van verre nabij komen kan, ontmoeten wij bij Calvijn geen spoor. Het woord geloofsmystiek, thans eene Widerspruc in sich selbst, laat zich op zijn denken niet toepassen, blz. 138. Geen mysticus zou zeggen, wat de reformator zegt: Geene verontschuldiging heeft degene, die moedwillig de uitwendige gemeenschap der kerk verlaat, waar het Woord Gods gepredikt wordt en de Sacramenten bediend worden. Niet de vrome enkeling staat op den voorgrond, maar geldt als lid van het lichaam, dat in elk opzicht aan het in het Bijbelwoord zich openbarende Hoofd onderworpen is, blz. 140. Bij Calvijn kan de Christen geen stap in zijn leven doen zonder het licht der Schrift. Zonder de Schrift is hij geen oogenblik zeker van zijn leven, blz. 141. De leer wil indringen in hart en leven, daar zij toch het Woord is van Hem, Die in ons woont en uit Wien ons alles toekomt. De rechte heilzekerheid moet diep ingedrukt zijn in onze harten. Gelijk de Christusgemeenschap ons er voor bewaart, naast het Woord van het Hoofd nog een „inwendig licht” en dergelijke te zoeken en zoo voor de verzoeking der Mystiek te bezwijken, zoo verhindert zij aan den anderen kant ook, af te glijden in Intellectualisme en Moralisme. Met de innigheid, die men in de Mystiek prijst (der Mystiek nachtrüht), de zorg voor een warm persoonlijk Christenleven is Calvijn waarlijk vertrouwd geweest, blz. 142. Het christelijk geloof vergenoegt zich niet met koude toestemming van Gods Woord, maar verlangt hartstoechtelijk naar Hem en dringt in stormachtige stoutmoedigheid op Hem aan. Levendigheid, warmte, innigheid zijn de kenteekenen van deze bij geene Mystiek onder te brengen vroomheid der gemeenschap met Christus door het geloof, blz. 143. Ook juist het verborgene en inwendigste van het christelijke leven, het verkeer met God, is geen vrij zich laten gaan van menselijke vroomheid, maar staat onder bestendige controle van het Woord van God, waardoor het gebed gewekt is, waarop het zich grondt, waaraan het gebonden blijft, blz. 144. Het getuigenis des Heiligen Geestes brengt ons geen in woorden of feiten bestaanden materiëelen be-

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELIJKE SCHETSEN

In Kuiper's lijn.

IX.

Souvereiniteit in eigen wetskring.

Een van de meest bekende kenmerken van de wijsbegeerte der wetsidee is, dat zij met sterke overtuiging naar voren schuift de leer der wetskringen.

Wat die leer inhoudt kan misschien het eenvoudigst gedemonstreerd worden door te letten op den door God geschapen mensch.

In een mensch — iedereen weet dat en doet dat — kunnen wij n.l. allerlei „leven”, allerlei „levensuitingen” onderscheiden. We vinden in hem het „gevoelsleven”, het „denkleven”, het „aesthetisch leven”, het „zedelijk leven”, het „geloofsleven”, het „biologisch leven” (d.w.z. het leven van eten, drinken, voortplanting) enz.

Behalve deze „levensuitingen” kunnen we nog andere „zijden” aan den mensch ontdekken. De mensch heeft immers ook een stoffelijk bestaan: hij kan gewogen worden. Hij neemt ruimte in: hij is een ruimte-figuur. We kunnen ook aan hem tellen: hij is één individueel wezen, heeft twee oogen enz.

Al deze soorten van „leven”, al deze „zijden” van zijn bestaan nu zijn door God aan bepaalde wetten onderworpen. Overeenkomstig die wetten moeten die verschillende „levensuitingen”, die onderscheidene „zijden” functioneeren. Voor iedere „zijde” is een aparte wetten-groep gegeven, waaraan die „zijde”, die „levensuiting” onderworpen is. We spreken dan ook van: getalswetten, natuurwetten, schoonheidswetten, denkwetten, zedelijke wetten, wetten voor het leven des geloofs enz.

Deze verschillende „levensuitingen”, deze „zijden” van Gods geschapen wezens, met de voor iedere „zijde” geldende wetten, noemt de wijsbegeerte der wetsidee: de wetskringen. Zoo is er een wetskring van het denken, het zedelijke

leven, het geloofsleven enz. En we kunnen nu zeggen, dat b.v. een mensch een functie heeft, of fungeert in den wetskring van het denken, de zedelijkheid, het geloof. Kort gezegd: de mensch heeft een denkfunctie, een zedelijke functie, een geloofsfunctie enz.

Die verschillende wetskringen nu zijn niet tot elkaar te herleiden, niet in elkaar op te smelten. Zeker zijn ze op allerlei manier aan elkaar verbonden en met elkaar vervlochten. Maar ten slotte zijn ze naar hun diepste kern onderling onherleidbaar. Denken is nu eenmaal wat anders dan voelen. En zedelijk leven is principiëel wat anders dan geloofsleven. Die onderlinge onherleidbaarheid der wetskringen nu drukt de wijsbegeerte der wetsidee uit door er van te spreken, dat de wetskringen sovereen zijn in eigen kring. Er is dus een sovereenheit in eigen wetskring.⁶³⁾

...

Wanneer we nu alleen op het woord afgaan, dan kunnen we deze sovereenheit in eigen wetskring in Kuiper's machtig oeuvre niet vinden. Maar — we mogen niet bij woorden blijven staan, we moeten tot de zaken doordringen. En gaan we daartoe over, dan zullen we verrassende ontdekkingen doen.

We willen tot dat doordringen in de zaken een poging wagen.

...

Een van de machtigste beginselen, door Dr Kuiper er dan ook het diepst in de harten der broederen ingeslagen, is dit beginsel, dat er is en moet zijn in deze wereld een „sovereenheit in eigen kring”. In de wonder-mooie openingsrede der Vrije Universiteit heeft hij dat „credo” in al zijn rijkdom ontwikkeld.

Deze „sovereenheit in eigen kring” is een beginsel, dat heerschen moet bij den opbouw van de verschillende „levenskringen” (dit woord is van Dr Kuiper) der menselijke samenleving. Kerk,

staat, school, universiteit, gezin, bedrijf enz. hebben een eigen leven, een eigen taak, en dus een eigen terrein. Ze zijn aan eigensoorlijke wetten onderworpen en mogen tot geen prijs in elkaars werkingssfeer indringen. De overheid in den staat mag zich niet bemoeien met de interne zaken van gezin, kerk, wetenschap enz. En wat van de overheid geldt, geldt voor iederen kring ten aanzien van alle overige kringen. Aldus hebben de levenskringen een sovereenheit in eigen kring, hun door God zelf krachtens scheppings-ordinantie gegeven. Ze liggen in deze wereld naast elkander en mogen elkaar niet verdringen of overwoekeren. En zoo naast elkander liggend, staan ze alle onder de Sovereenheit Gods.

Deze sovereenheit in eigen kring betreft dus wat we wel eens noemen de samenlevingsverbanden, de menselijke gemeenschappen, die er naar den Goddelijken Schepperswil in de wereld van deze bedeeeling moeten zijn.⁶⁴⁾

...

Wie nu zou meenen, dat hiermee in hoofdzaak alles van de „sovereenheit in eigen kring”, zooals die door Dr Kuiper is gezien en gepropageerd, is gezegd, zou alleen bewijzen, dat hij in Kuiper's gedachten ten aanzien van deze machtige werkelijkheid niet is doorgedrongen.

Zeker, Kuiper kent de sovereenheit in eigen kring vóór alles toe aan de „levenskringen”, de „samenlevingsverbanden” onder de menschen. Maar daaraan niet alleen!

We lezen, juist in zijn hoofdwerk over deze materie: „Zoo is er een gebied der natuur (!), waaraan de Sovereenheit op stof door kracht werkt naar vaste wet... Een gebied des denkens (!), waarop geen andere wet dan die der logica mag heerschen... Een gebied eindelijk des geloofs (!), binnen welks omtrek alleen de persoon zelf Sovereenheit is, die in het diepst zijns wezens door dat

64) Voor een meer volledige uiteenzetting van Kuiper's beschouwingen in dezen moge ik verwijzen naar het artikel: „Sovereenheit in eigen kring” in het „Dr A. Kuiper Herdenkingsnummer” van „De Reformatie”, 18de Jaargang, 29 Oct. 1935, No. 5. Niet nader aangeduide citaten in het volgende zijn daar te vinden.

Wastzjns
werking des
nietwring van
wordt ons ter
hell, en het l
van Gods W
het Woord v
Zelf getuigen
Woord zal ee
neer het door
segeld is. Om
in verbinding
eene grens ge
en ingeving
zegt Calvijn, l
Hem, het Ho
selven gewi
op en neer
Christus, h
van ons
geerde identi
kan, blz. 146.

De Groote (XXXIV.)

297. Wat l
Dat zooals
aldus ook v
beijeld en f

298. Wat l
Ten eerste,
leven onder
Christus, de
eetwigen lev
Ten tweede
wordt, waar
driven de v
de geloovigen

299. Wat
drinken?

Het is gel
den Geest vi
van het lich
dat dat (lich
geving der
Brnn, (door
uitgestort is
rechtigheid,

300. Is Cl
van de verd
Heiligen Gee
Het is d
aan den Per
Want Zijn G
tegen wordt
daarmee één
R.

4) ipius Cl

geloof zich
ken en dat
kelijk „krin
eigen kring
sovereiniteit
diepste spil
op rust.”

Hier gaat
den zin van
banden r
maar over
als denken
En de „so
daar!

Wanneer
het begrip
reert ten m
lijke functi
schappen w
navolgen w

Een paa
„functi
teekenis in
reeds geno
weer ontle
sprak, doch
thetisch en
tlen”. He
gedijt eerst
wikkeling
is.” En m
hogere le
natuur beh

Wanneer
vereiniteit
in de „nat
mensch; es
per's rotsv
onder eigen
king bepa
aardigheid

65) Souver
66) Idem.
67) Het Ca
68) E. Vot